

КОМИТЕТ ЗА КУЛТУРА
ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ "МУЗЕИ И ХУДОЖЕСТВЕНИ ГАЛЕРИИ"
БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ И МУЗЕЙ
ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – КЮСТЕНДИЛ

XXXV
НАЦИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ ПО АРХЕОЛОГИЯ

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ
ОТКРИТИЯ И РАЗКОПКИ

КЮСТЕНДИЛ, 1990

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:

проф. Велизар Велков (отговорен редактор)
ст.н.с. Александър Бонев (секретар)
ст.н.с. Хенриета Тодорова
н.с. Иля Прокопов
Елена Кърджиева

ПРАИСТОРИЯ

Н. Сираков (София)

ПРОУЧВАНИЯ НА ПАЛЕОЛИТА В КАРЛУКОВСКИЯ КАРСТ, ЛОВЕШКА ОБЛАСТ

През 1989 г. работата в терена се провежда през м. юли. Изследванията се организират от Историческия музей в Ловеч, при научно изпълнение в международно сътрудничество между АИМ - БАН - Група за палеолитни проучвания, Археологически институт на Ягелонския университет (Полша) и Института по кватернер на Университета Бордо I (Франция).

Последователно продължиха разкопките на основните обекти ТД I, ТД II и ТД V във входната част на карстовия комплекс "Темната дупка" - Проходна.

В сондаж ТД V на дълбочина 440 - 510 см беше изследван прехода между граветските и ориялшките пластове. Беше установено, че хронологически той отговаря на периода между 28 000 - 30 000 ВР. При това следите от най-късната локална фаза на ориялка са нарушенi от ерозия, ограничаваща реконструкцията й.

В сондаж Т.Д. I бе разширена площта (кв. АЕВ₁₋₂), на която се разкопаваха среднопалеолитни пластове на дълбочина 530 - 570 см. Установени бяха две нива от огнища в пл. 6 с придвижаващи мустериерски елементи. Те потвърждават вече сигурно последователни фази на късния балкански мустериен с левалуазка техника. Характерна особеност е почти пълната липса на костни останки. За сега се налага мнението, че това се дължи на разлагането им поради неблагоприятните седиментологични условия.

На площадката пред входа на Темната дупка, в сондаж Т.Д. II, продължи разкопаването на пласт VI в. Той поставя труден археологически проблем: интерпретация на съвместно отложени къснопалеолитни (с ориишки облик предимно) и среднопалеолитни (засега неопределени мустериен) елементи.

Оформят се две основни възможности:

а) Механично смесване следствие на преотлагане на два отделни ансамбъла – среднопалеолитен и къснопалеолитен.

б) Един ансамбъл – резултат от късна среднопалеолитна култура, която, както по пътя на вътрешното си развитие, така и чрез контакти със съществуващите вече ранни къснопалеолитни култури, включва къснопалеолитни елементи на технологията и типологията.

Разбира се, втората възможност предизвиква много по-голям интерес. Засега тя трудно може да се подкрепи от седиментологично-стратиграфските условия. Не може обаче да бъде напълно отхвърлена в светлината на последните открития на Балканите (Гърция), където среднопалеолитни ансамбли бяха датирани много късно – ок. 36 000 г. ВР. Тази възможност се подкрепя и от данни у нас (Самуилица II, Муселиево) за късно развитие на среднопалеолитни култури, които са съществували успоредно с най-ранните в Европа ориентирни елементи (Бачо Киро) през периода между 43 000 и 36 000 г ВР. В антропологически аспект това поставя въпроса за връзките и отношенията между най-късните местни неандерталски групи и Хомо сапиенс, който възниква най-вероятно на основата на местен субстрат и алохтонни елементи.

Иван Гацов (София)

СОНДАЖНИ ПРОУЧВАНИЯ В РАЙОНА НА ГАРА ЛАКАТНИК, ОБЩИНА СВОГЕ
ПРЕЗ 1989 г.

От 15 до 25 юни 1989 г. под ръководството на н.с.и. Гацов и с участието на членовете на Групата за палеолитни изследвания към АИМ – БАН – Секция за праистория, бяха проведени сондажни проучвания в предварително набелязани пещерни обекти: Свиинската дупка и Радишката пещера в района на гара Лакатник, община Своге.

За целите на изследването бе заложен в привходните части на пещерите по един сондаж. Ограниченият финансови средства обаче не позволиха работата да продължи до достигането на скалното дъно и в двата сондажа. Независимо от това, значителното количество палеонтологически материал, както и намерените отделни артефакти от зонален кремък, налага продължаването на изследването и през 1990 година.

Стеванка Иванова (София)

КЪСНОПАЛЕОЛИТНОТО НАХОДИШЕ "ЧУЧУРА", С. БОРИНО,
СРЕДНИ РОДОПИ

Поради специфичните условия за работа в този район през 1989 г. разкопките не бяха проведени в обема на предварителния план. Работи се само 6 дни с ограничено количество работници. Проучиха се 5 m^2 в северозападния ъгъл на разкопаваната до сега площ. Бяха поставени за разрешаване две задачи:

1. Вземане на проби за C^{14} ;
2. Потвърждаване или отхвърляне на съществуването на по-ранен културен хоризонт.

По задача 1. През края на сезона 1988 г. при зачистване на западния профил бяха установени следи от огнище, разположено под проучваната до сега площ и под културен хоризонт. Огнището явно продължаваше в източна посока. През 1989 г. пластовете бяха проучени до основна скала, което дава възможност за вземане на проба. Установи се, че огнището е силно размито и част от него е разрушена заедно с профилата през зимния сезон. Това поставя под съмнение възможността за датиране на пробата.

По задача 2. До 1988 г. къснопалеолитното находище "Чучура" бе известно като еднословно. През края на сезона възникна съмнение за съществуването на по-ранен културен хо-

ризонт, върху ограничена площ от склона. През 1989 г. бе разкрита част от този културен хоризонт. Той залага 10 – 15 см под проучвания до сега. Ясно се очертава в профила, като концентрация на материали и характерно за огнище затъмняване. Артефактите от рания културен хоризонт лежат в светла, жълто-кафява компактна глина. В нея са върховите части на късове тип "валуни", основите на които залагат в едноръстни ръждивокафяви пластици. В тази част на склона пясъците и валуните лежат върху основната скала. Кремъчни артефакти се намират и между валуните.

Ограниченната площ на разкопките не позволи определянето на границите на новия културен хоризонт. Добитият кремъчен материал е без съмнение с късноалеолитен характер, но като количество не е достатъчен за определяне на по-прécizни разлики с материалите от по-късния хоризонт.

Р. Катинчаров (София), Жан-Пол Демул, М. Лихардус (Париж)
Ил. Кулов, М. Кулова (Благоевград)

ПРОУЧВАНЕ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ КРАЙ С. КОВАЧЕВО, САНДАНСКО

През отчетния сезон се работеше предимно в централните и западни квадрати. Работата беше съсредоточена върху:

1. Проучване на жилище 1 в кв. К
2. Проучване на останалата част от последният ранно-неолитен хоризонт в западните квадрати.
3. Окончателно изясняване на каменното струпване в южната периферия на селището.

В квадрат К се разчistaха отделни елементи от жилище 1. На запад от пещта и глинената площадка (хромелно съоръжение) беше открит фрагментиран на място зърнохранилище. Той лежи върху бели конкреции, които заемат значителна част от

8

предполагаемото подово ниво на самото жилище. По всяка вероятност те маркират подовото ниво.

Източно от двете съоръжения (пещта и гл. площадка) бе разкрито детско хокерно погребение с главата на изток. То се намира на 10 – 15 см по-ниско под подовото ниво. В непосредствена близост до него се откри глинена биконична паница и хаван. Подобни на тази паница са намерени в раннонеолитното селища в Перник и Гъльбник.

Работата в кв. А се концентрира върху проучване на стр. 72 (лма) и нейното изчерпване. Нейния пълнеж се състои от кости, дребни камъни, фр. мазилки и значително количество керамика чиято по-голяма част се отнася към средния неолит тип Долна Рибница.

Освен това разчистваше се и пространството маркирано от дупки от колове разкрити през 1988 година. Тук бяха открити копачка и сърп изработени от рог в хоризонтално положение. Под тях се намери едно гърне, а в непосредствена близост една полусферична паница. Трябва да се отбележи и това, че тези материали лежат върху бели конкреции.

В резултат на проучването на кв. Е през изтеклия сезон се разкри основа на пещ върху подложка от дребни чакълести камъни. На различни места в квадрата бяха регистрирани петна от бели конкреции намерищи се на едно и също ниво. На север от пещта се разкри кръгло съоръжение, чийто стени са измазани със същия материал като тези бели конкреции.

В непосредствена близост до пещта бяха открити *in situ* три пандатива и четири мъниста изработени от мида и благороден камък. Беше проучено и част от каменното струпване в южната периферия на селището в кв. Я, Я. Те лежат върху тъмносива пръст и в дълбочина са по-нарядко. Археологическият материал намерен между тях е смесен ранно, средно неолитен и от раннобронзовата епоха. Те нямат определена архитектонична стойност и според нас са служели или да укрепят самата периферия на селището или за повдигане на терена.

Поради това, че през този сезон се работеше в по-високите нива керамиката принадлежи към последния раннонеолитен хоризонт, характеризирана с бяла рисувана керамика с геометрични, точковидни и мрежести орнаменти.

Бяха открити 418 броя находки. Прави впечатление големото количество украшения, кремъчни пластинки и костени оръдия.

Ст. Чохаджииев (Кюстендил)

ПРОУЧВАНЕ НА ПРАИСТОРИЧЕСКОТО СЕЛИЩЕ КРАЙ СЕЛО ВАКСЕВО, КЮСТЕНДИЛСКО ПРЕЗ 1989 г.

Праисторическото селище край с. Ваксево се намира в м. "Студена вода" – на около 250 м северно от влиянето на р. Речица в р. Елешица. Разположено е на левия бряг на р. Елешица, върху първата незаливна тераса.

Общата проучена площ е 24 кв.м. По повърхността и на дълбочина до 0,23 м се откриват материали от каменнонеделната, ранната бронзова и желязна епохи.

В запазения културен пласт са констатирани два строителни хоризонта от рания неолит.

Открито бе и човешко погребение. Според антропологичната експертиза на д-р Чолаков костните останки принадлежат на индивид в зряла възраст – около 50 години, с ръст 164 см. Расово-типологичният анализ показва преобладаване на белезите на груб медитерански расов тип.

Новооткритите материали намират близки аналогии с находките от Крайници, Прибой, Гъльбник и Анзабегово в Македония. Те имат значение при прецизиране хронологията на бяло рисувания ранен неолит в басейна на р. Струма.

А. Бакъмска (Перник)

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА ГЪЛЬБНИК, РАДОМИРСКА ОБЩИНА ПРЕЗ 1989 г.

През 1989 г. разкопките на селищната могила Гъльбник продължиха в западния сектор на площ от 800 кв.м на дълбочина от 2,90 до 3,10 м – т.е. беше приключено проучването на V строителен хоризонт. Поради малката дебелина на разкопания пласт нови съоръжения не бяха открити. Изясни беше планът на едно цяло жилище с размери 7,40 x 6,80 м и частични планове на още три сгради. Ориентацията им е обичайната за селището – североизток – югозапад. Улиците са тесни – от 0,70 до 1,00 м. Дупки от колове се откриват сравнително рядко, а плановете са маркирани от тесни (8 – 10 см) ивици жълта негоряла глина без примеси, най-често запазени на височина до 10 – 15 см.

Находките са малко – само 75. Сред тях са обичайните оръдия от камък, кремък и кост, три цели груби съда, култови масички, между които един балорицуван триъгълен жертвенник, с високи крачета и висок коничен реципиент антропоморфни и зооморфни Фигурки. В този хоризонт рисуваната керамика е само с бяла боя като продължават да се откриват неизвестни типове украса.

През настоящия сезон се планира да бъде приключено проучването на пласта до нивото на подпочвената вода – 3,70 м.

Лилияна Перничева (София)

РАЗКОПКИ НА НЕОЛИТНОТО СЕЛИЩЕ В М. РАВЕН, ГР. БЕЛИЦА

Селището се намира на 6 км североизточно от Белица, на полегат източен склон край Беличката река. Разкопките през 1989 г. имаха сондажен характер. С оглед на предполагаемия дебел напосен слой върху културния пласт се направи-

ха три малки сондажа в северната част на селището. Наносният слой тук е дебел 0,50 – 0,60 м. На дълб. 0,60 – 0,80 м и в трите сондажа изби вода, просмукана от продължителното напояване на ливадата. Други два сондажа с обща площ 45 кв.м бяха разположени северно от първите. Тук теренът се оказа сух. Културният пласт започва от дълб. 0,20 м. И в двата сондажа се попадна на останки от жилища на дълб. 0,40 – 0,50 м. В сондаж № 4 жилището е частично опожарено. Пещта е силно разрушена и има основа от 2 – 3 реда едри и дребни речни камъни. Жилището в сондаж № 5 е силно опожарено. Разрушената пещ има конструкция подобна на предишната. Около нея се разкриха няколко цели и много фрагментирани съдове и голям долен хромелон камък.

Селището се датира към ранния неолит с било рисувана керамика. В горния хоризонт фината кафява и рисуваната керамика са изключително редки. На дълб. 0,80 – 1,00 м в сондаж № 2 се откри по-голямо количество фини червеникава керамика от един по-ранен хоризонт.

Недалеч от пещта в сондаж № 4 се откри колективна находка от шест добре запазени каменни тесли.

В. Николов, К. Рогева, Е. Сиракова (София)

РАЗКОПКИ НА РАННОНЕОЛИТНОТО СЕЛИЩЕ СЛАТИНА (СОФИЯ)

През археологическия сезон 1989 г. проучването на II строителен хоризонт на раннонеолитното селище Слатина (София) продължи в западната половина на обекта. Разкопките се провеждаха на площ около 600 кв.м. Разкопан е пласт с дебелина около 0,20 м.

В хода на разкопките се очертаха останки от още три жилища (без фиксираната вече през 1988 г. в този сектор постройка); две от тях са били с изпечени стени, а сред останките на третото няма такива следи. Разчистена е основа на

пещ (с подковообразна форма) в третата къща.

През сезона продължи и детайлното проучване на подовете на три жилища от I строителен хоризонт, намиращи се извън разкопаната площ на II строителен хоризонт.

По време на разкопките е събран значителен брой (около 300) цели и фрагментирани находки – оръдия на труда от камък, кремък и кост, множество фрагменти и фрагментирани култови масички, керамични антропоморфни и зооморфни статуетки, украсения. Прави впечатление липсата на керамични тежести за тъкачен стан.

Събраният масов керамичен материал е в голямо количество и не се различава съществено от познатия керамичен комплекс, принадлежащ на горния строителен хоризонт. Основна характеристика носят съдовете с ачгобирана повърхност и рисувана с тъмни бои украса. Рядко се срещат орнаментирани с бяла боя съдове.

Проучваното селище, обозначено като I.I строителен хоризонт, се отнася към група Кремиковци.

В. Николов, Ст. Хилер, М. Кънчев, П. Хьоглингер, Т. Кънчева
РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА В КАРАНОВО, НОВОЗАГОРСКО
(БЪЛГАРО-АВСТРИЙСКА ЕКСПЕДИЦИЯ)/

Разкопките през 1989 г. продължиха четири седмици. Беше проучен преходът между културите Карапово I и Карапово II. Разкопаният върху 400 кв.м пласт е с дебелина до 0,30 м.

В западната част на сектора бяха разкрити следи от жилище с мегарониден план. Ориентирано е по посоките на света. Размерите на единственото помещение са 5,40 м (изток-запад) x 5,90 м (север-юг). Двете къси стени обаче се издават към запад с около 1,10 м и оформят открито предверие. Входът на постройката е към запад, а точно срещу него, непосредствено пред средната част на източната стена, се намира пещ със

слабо удължена форма ($1,20 \times 1,00$ м). В пещта е регистрирана една основна поправка. Стените на къщата са били изградени от дълбоко забити в черната стерилна пръст дървени колове, измазани с жълта глина, която добре подчертава плана им. Постройката се отнася към култура Караново II.

Следи от жилище, принадлежащи към култура Караново I са установени в северния и източния район на разкопавания сектор. В северния дял е проследен план на постройка с размери $6,60$ м (север-юг) x $7,30$ м (изток-запад). Вратата е на южната стена. Не са установени останки от съоръжения. Под тази сграда е регистриран план на друга постройка с размери $7,50$ м (север-юг) x $5,40$ м (изток-запад). И в нея липсват следи от съоръжения. В източния дял на сектора са разчистени следи от жилище, състоящо се от едно голамо и едно малко помещение, прилепено към южната стена. Размерите на големия дял са $5,90$ м (север-юг) x $5,80$ м (изток-запад), но размерите на анекса не са установени.

Най-важната констатация от разкопките през този сезон в Караново е тази за топографската и културна приемственост между селищата от културите Караново I и Караново II.

Я. Бояджиев, Ив. Вайсов (София)

РАЗКОПКИ НА ОБЕКТ "КРЕМЕНИЦА" ПРИ С. ТОПОЛНИЦА ПРЕЗ 1989 Г.

През 1989 г. усилията бяха съсредоточени за проучване на жилище 3 – квадрати Л 16, К 16 и К 15. Установи се, че т. нар. жилище 3 въщност е помещение, влизашо в обширен жилищен комплекс. Той включва проученото през 1986–87 г. жилище 2 (с вкопана и наземна част), жилище 3 и помещение 4, проучено през 1989 г. Жилищният комплекс е бил под общ покрив, който се е поддържал от дебели колове (диам. $0,40$ – $0,30$ м), забити до $1,00$ м в стерилния терен.

В помещения 3 и 4 се установиха три основни етапа на развитие, като в помещение 4 има и един междинен.

Първият етап е свързан с първоначалното оформяне на жилището. Помещение 3 и 4 са вкопани едно до друго в стерилния терен, като се разграничават от оставения между тях ръб. Върху ръба вероятно е имало тънка стена, следи от която личат в профила. В северозападната половина на пом. 3 е оформено овално хълтване, в което е имало огнище (или пещ). Пепел от него, фрагменти от керамика и кости образуват пласт от $0,10$ м върху пода. В помещение 4 се установи един допълнителен етап на преустройство, който не е засвидетелстван в пом. 3. Дължи се на пожар, обхванал само пом. 4. Пожарът се документира от пепелив слой, примесен с голямо количество горели стени обмазки.

През втория етап подът е покрит със стерилна пръст. В северозападната част на помещение 3, над хълтването от етап 1, е оформлен подиум, върху който вероятно е имало пещ. През този етап помещение 3 се свързва с помещение 2 и се обединява с помещение 4.

През третия етап всички помещения са наземни. Сградата е ремонтирана. Направени са нови дупки за колове вътре на помещения 3 и 4, като изкопаната пръст е използвана за застилане на пода. Изградени са преградни стенички между помещения 2 и 3 и между помещения 3 и 4. В пом. 3 е съоръжена пещта (запазена и досега), лежаща точно над подиума от етап 2.

Сред находките от помещения 3 и 4 преобладават кремъчните и костните оръдия на труда. Количеството на съдовете е значително по-малко от това в помещение 2. Този факт подсказва, че отделните помещения са изпълнявали и различни функции.

Лилияна Перничева (София), М. Грембска-Кулова (Благоевград)

РАЗКОПКИ НА КЪСНОНЕОЛИТИТО СЕЛИЩЕ ДАМЯНИЦА, ОБЩИНА
САНДАНСКИ

През 1989 г. завърши изчерпването на обработваемия слой до дълбочина 0,30 м на площ 800 кв.м. На тази дълбочина, непосредствено под орницата, по структура на пласта се очертават два вида сектори. Едните, разположени предимно в западната част на изкопа, са наситени с опожарени мазилки, които на места образуват компактен пласт и очертават местата на две или три жилища. В източната част на сектора следи от опожаряване илма и в пласта се разкриват сивопепеляви пролойки.

Орницата е наситена с голямо количество фрагментирана керамика. Преобладава кафявочервенникавата керамика със зърнеста структура. Относителното количество на сивата и сивочерна изльскана керамика не е голямо и се увеличава както в дълбочина, така и в хоризонтално направление към източната част на изкопа.

Орнаментираната керамика е няколко типа. Най-характерни са: рисувана с кафява боя върху червенникава или светлокафява основа в специфични за селището мотиви; различни комбинации на червена лакова рисунка: двуцветна рисунка; керамика рисувана с битум и др.

Сред находките преобладават кремъчните ордия и фрагментите от глинени идоли.

Р. Катинчаров, Ян Лихардус, Фр. Бертемес, В. Николов, Ил. Илиев

РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА КРАЙ С. ДРАМА, ЯМБОЛСКО

През изминалата 1989 г. продължиха редовните археологически разкопки на селищната могила край с. Драма, Ямболско от смесената българо-западногерманска археологическа експедиция. Разкопките са проведени в рамките на 50 дни. Проучена

бе площ от около 1500 м², в североизточния сектор на могилата. Целта на изследователския екип през изтеклата кампания бе да се проучат окончателно откритите през 1988 г. жилища от Карапово VI, като успоредно с това се извършват проучвания в района около могилата.

Довършено бе проучването на двуетажното жилище в ареал I₀₉, при което бяха открити нови съдове, като общо броят им надхвърли сто и беше открита уникална находка – напълно запазена домакинска пещ заедно със съдовете в нея и около нея. Северно от това жилище бе открито друго – в ареал I₀₈, където също бяха открити десетки съдове. Напълно бяха проучени четири жилища. Освен това с цел да се установи посоката на открития през предходната кампания втори окоп бяха извършени два контролни сондажа, при което се констатира, че окопът продължава на изток, след което завива на юг. Откриваната в рамките на окопа керамика най-общо се отнася към халколита. По-точна датировка ще се направи след окончателното проучване.

Успоредно с това се работеше в ареалите M_{08,09,10,11}, където се свалише хумуса. В ареалите M_{09,10} бяха открити няколко концентрации на различни по форма и големина камъни, между които изобилстват фрагменти керамика и животински кости. По всяка вероятност се касае за култови площадки.

При проследяване на изкопната работа при корекцията на река Калница бяха открити и няколко нови площи селища влизачи в микрорегиона на могилата. През следващата година разкопките ще продължат.

Петър Калчев (Ст. Загора)

СПАСИТЕЛНИ РАЗКОПКИ НА СЕЛИЩНАТА МОГИЛА В С. КИРИЛОВО,
СТАРОЗАГОРСКО

На 11 км западно от Стара Загора в центъра на с. Кирилово се намира праисторическа селищна могила. Висока е 14 м с диаметър при основата 180 м.

През 1989 г. се проведоха спасителни разкопки върху източната ѝ част, която попада в трасето на строяща се улица. Проучена е площ от около 70 кв.м. Разкрити са пет строителни хоризонта. Три от тях се отнасят към къснохалколитната култура Карапово VI и два към раннохалколитната култура Карапово V – Марница.

Фиксирани са части от жилища, изградени от плет измазани с глина примесена със слама. Подовете на жилищата са от транбована глина със светложълт цвят. Разкрити са основи на печи с правоъгълна форма. При една от тях подът е бил подновяван пет пъти. В жилищата са открити зърнохранилища с цилиндрична и правоъгълна форма от изпечена глина със сивобелезников цвят.

Керамиката е характерна за периодите Карапово V и VI, украсена с графит, неорганизиран барботин, врязана и инкрустирана с била и др. Открити са още оръдия на труда от кост, рог, камък и кремък, глинени и костени човешки фигури, глинени алтари и др.

Установено бе наличието на късчета медна руда във всички хоризонти. Намерено бе наличието на късчета медна заготовка с правоъгълна форма. Това се дължи на близостта на селищната могила до праисторическите медни рудници в м. Тамнянка и Мечи кладенец.

А. Радунчева (София), Б. Колева (Пловдив)

РАЗКОПКИ НА ЕНЕОЛИТНИЯ КУЛТОВ ЦЕНТЪР ДО С. ДОЛНОСЛАВ,
ПЛОВДИВСКО

През 1989 г. археологическото проучване продължи върху западната половина на могилата. Проучи се втората преправка на подовите нива на храмовите постройки. Изследвано бе и свободното от застрояване междухрамово пространство. Установено бе следното:

1. И в тази си част комплексът е бил обграден от два разделителни пояса – бил и кафяв. Само западната половина е била обградена и от ред камъни разположени в полуокръг, като на места образуват уширения. Цялата западна периферия (до основата на могилата) е била обагрена в бяло.

2. По време на съществуването на втората преправка на I-ви строителен хоризонт трите най-южни постройки са били така свързани, че образуват две. Формата им напомня силует на плоски костени идоли.

3. Подовете на всички храмове са били покрити с най-разнообразни релефи, изработени предимно от жълта глина. Образували са сложни композиционни групи от геометрични фигури и изображения хора, птици (орел), животни (елен) и др.

4. По-голямата част от междухрамовото пространство също е била заета от изображения, направени от бяла пръст, но те са силно пострадали от времето. Само в най-западния край на улицата с посока север-юг беше открито антропоморфно изображение, напомнящо глава на идол от с. Салманово, Шуменско. Височината му е 0,80 м.

В. Попов (Русе), консултант к.и.н. Т. Иванов (Разград)

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ НА РУСЕНСКАТА СЕЛИЩНА МОГИЛА ПРЕЗ
1989 ГОДИНА

Археологическите проучвания за 1989 г. преследваха следните цели: